ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Μιλά ζωντανά και παραστατικά, με ένα καυστικό χιούμορ. Δεν είναι τυχαία που χαρακτηρίζεται ο «άνθρωπος της αγάπης», ο χρονικογράφος της εποχής. Μια συνέντευξη με τον Βασίλη Βασιλικό, το δημιουργό του αριστουργήματος "Ζ", δεν μπορεί να περιοριστεί μόνο στη λογοτεχνία, μια που η πολιτική είναι μέρος της ζωής του.

«Η ιστορία γράφεται από τους συγγραφείς, όχι από τους πολιτικούς»

> *«Είμαι βιωματικός συγγραφέας, είναι κομμάτια του εαυτού μου που μεταπλάθονται σε μύθο»*

ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ ΔΡΟΥΣΙΩΤΟΥ

Πώς νιώθετε κάθε φορά που έρχεστε στην Κύπρο; Κάτι που δεν νιώθω πολύ συχνά στην Ελλάδα... εδώ με ξέρουν πάρα πολλοί ως συγγραφέα. Νιώθω πολύ ωραία.

Πότε ήταν η πρώτη φορά που ήλθατε στην Κύπρο; Το 1979 για ένα ποιητικό συνέδριο και με απασχόλησε πολύ το πρόβλημα των προσφύγων τους οποίους επισκέφτηκα στους καταυλισμούς. Γυρίζοντας πίσω στην Ελλάδα έγραψα ένα φοβερό κείμενο σε έξι συνέχειες στην εφημερίδα «Τα Νέα», ένα «κατηγορώ» σαν τον Ζολά, διότι σοκαρίστηκα με την κατάσταση που αντίκρισα στο νησί και νόμιζα ότι θα δημιουργείτο κάποια αντίδραση διότι χρησιμοποίησα πολύ σκληρά λόγια. Χαρακτήριζα την Ελλάδα βρικόλακα που τρώει τα παιδιά της μια που κατάφερε να ξεριζωθούν από την Αίγυπτο, Μικρά Ασία και η Κύπρος ήταν η τελευταία. Δεν πήρα καμιά απάντηση.

> ***Οι Κύπριοι που βοήθησαν την αντίσταση στο εξωτερικό ήταν πολύ σημαντικοί, άλλου βελνεκούς, διότι είχαν την πείρα από τον απελευθερωτικό αγώνα.***

Η σχέση σας με την Κύπρο όλα αυτά τα χρόνια... ήταν έντονη, αλλά περιοδικά.

Και ως πρέσβης της Ελλάδας στην Ουνέσκο. Ναι, εκεί υπήρχε το πρόβλημα της Σαλαμίνας, αλλά δεν καταφέραμε τίποτα.

Σήμερα ήρθατε για μια τιμητική βραδιά που οργάνωσαν τα βιβλιοπωλεία Κυριάκου σε συνεργασία με την ΕΘΑΛ και την υποστήριξη του Κέντρου Βιβλίου Ελλάδος. Προγραμματίζετε κάτι; Ναι, ήλθα με τον φίλο μου σκηνοθέτη Τάκη Παπαγιαννίδη διότι σχεδιάζουμε να κάνουμε την εκπομπή «Άξιον εστί» με Κύπριους συγγραφείς και θέλαμε να κάνουμε τις πρώτες επαφές.

Έχετε επαφή με κυπριακή λογοτεχνία; Αρκετή με την πεζογραφία αλλά και με την ποίηση. Το βιβλίο που μου άρεσε πολύ είναι του Λεύκιου Ζαφειρίου για τον Κάλβο. Τώρα διαβάζω το βιβλίο του Σάββα Παύλου «ο Σεφέρης και η Κύπρος» το οποίο είναι πολύ ενδιαφέρον, γράφει πράγματα που δεν ήξερα για τη δράση του Σεφέρη ως διπλωμάτη.

Με τι συναισθήματα δέχεστε τιμητικές εκδηλώσεις; Έγινε μια πολύ ωραία εκδήλωση στη Λεμεσό κα τους ευχαριστώ για την σπουδαία διοργάνωση και τον φίλο μου Λεύκιο Ζαφειρίου που ήταν ο εισηγητής του έργου μου. Είχε να τον δω χρόνια και όταν έχεις να δεις έναν άνθρωπο πολλά χρόνια εκείνο που ανησυχείς είναι το πώς θα του φανείς αλλά και πώς θα σου φανεί κι εκείνος.

Ζήσατε χρόνια εκτός Ελλάδος... έκανα πρόσφατα μια σούμα για τα χρόνια που έζησα εντός και εκτός Ελλάδος και βγήκαν μισά-μισά. Είμαι 70 χρονών τώρα, έτσι έζησα 35 εντός και 35 εκτός Ελλάδος.

Ποια ήταν τα πιο ωραία; Τα πιο ωραία ήταν πριν από τη χούντα.

Λόγω νιότης; Και λόγω μιας πολιτιστικής άνοιξης που συνέβηκε στις αρχές της δεκαετίας του '60 με τον Γιώργο Παπανδρέου. Υπήρχε μια ιδεολογία, η Αριστερά που έδινε νόημα στη ζωή, υπήρχε και ο αντίπαλος που σε καθόριζε.

Ένας αριστερός του τότε τι είναι σήμερα; Αναμένει να εφευρεθεί! Πιστεύω ότι η Αριστερά ξεκινούσε πάντα από ουτοπίες, οι οποίες μετά υλοποιούνταν.

Μήπως η ουτοπία της Αριστεράς υλοποιήθηκε λάθος, γι' αυτό και κατέρρευσε; Ναι, αλλά είδα τέλος της δεκαετίας του '90 να σχηματίζεται μια καινούργια ουτοπία που είχε σαν κέντρο της την αντιπαγκοσμιοποίηση. Θυμάστε όλα εκείνα τα κινήματα; Στη Γένοβα απέκτησε τον πρώτο νεκρό της και όταν η ουτοπία βάφεται με αίμα, όπως ο απελευθερωτικός αγώνας στην Κύπρο και στην Ελλάδα, σημαίνει ότι πιάνει ρίζα. Εκεί που πήγαινε να ριζώσει έγινε το κτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου και όλοι όσοι ήταν εναντίον της παγκοσμιοποίησης χαρακτηρίστηκαν ως τρομοκράτες και υποχώρησε πάρα πολύ. Μετά ήλθε ο πόλεμος στο Ιράκ, πέθανε ο Αραφάτ και σήμερα είμαστε σε μια κατάσταση εμφυλίου στην Παλαιστίνη αλλά και στο ίδιο το Ιράκ.

Πάντοτε δεν είναι έτσι που γίνεται; Εσείς οι Κύπριοι το ζήσατε αυτό, διότι υπάρχει από πίσω μια καταστροφική δύναμη που λέγεται Μεγάλη Βρετανία, η οποία παρέδωσε την σκυτάλη στις ΗΠΑ. Το «διαίρει και βασίλευε» το βλέπουμε παντού.

«Ευτυχώς δεν καβάλησα το καλάμι»

Ήταν παγίδα το ότι ήλθε μια επιτυχία όπως το «Ζ» τόσο νωρίς; Μεγάλη, αλλά ευτυχώς δεν καβάλησα το καλάμι.

Κάθε φορά που κάθεστε να γράψετε έχετε την αγωνία να ξεπεράσετε τη μεγάλη επιτυχία; Ποτέ δεν έγραψα για τους άλλους, γράφω μόνο για τον εαυτό μου. Είμαι βιωματικός συγγραφέας, είναι κομμάτια του εαυτού μου που μεταπλάθονται σε μύθο. Στερούμαι της φαντασίας εκείνων που γράφουν τα αστυνομικά μυθιστορήματα. Θυμάμαι όταν βγήκε το «Ζ» στα αγγλικά μού είπε ο γνωστός Αμερικανός συγγραφέας αστυνομικών μυθιστορημάτων Τζόουνς «τι πράγματα είναι αυτά, να λες από την πρώτη σελίδα του βιβλίου ποιος είναι ο δολοφόνος;» Ποτέ δεν το είχα σκεφτεί αυτό.

Στα τριάντα πέντε μου χρόνια ήμουν πάρα πολύ γνωστός συγγραφέας. Στο Παρίσι που ήμουν αυτοεξόριστος ήλθε ο Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες με τρεις άλλους σπουδαίους Λατινοαμερικάνους συγγραφείς και μου είπαν ότι τους είχε γίνει πρόταση από τους εκδότες τους να κυκλοφορήσουν ένα βιβλίο όπου ο καθένας θα έγραφε ένα κομμάτι για τις δικτατορίες στον τόπο του. Μυθιστόρημα, όχι ιστορικό ντοκουμέντο. Ο όρος που τους έβαλαν ήταν να γράψω εγώ το πρώτο.

Τι απαντήσατε; Ότι δεν είχα χρόνο. Με ενδιέφερε την εποχή εκείνη να πάω στο καφενείο, να μάθω τα νέα από την Ελλάδα. Ήμουν σε άλλο κλίμα. Αυτοί είχαν φύγει από τις πατρίδες τους πολύ νωρίτερα και δεν είχαν την καθημερινή αγωνία. Εμείς είχαμε συνεχή επαφή με τα άτομα που κατέβαιναν παράνομα στην Ελλάδα. Οι Κύπριοι που βοήθησαν την αντίσταση στο εξωτερικό ήταν πολύ σημαντικοί, άλλου βελνεκούς διότι είχαν την πείρα από τον απελευθερωτικό αγώνα.

Χρονικογράφο του καιρού μας σάς έχουν χαρακτηρίσει. Ναι, και πάλι κάνοντας έναν απολογισμό για τα πενήντα χρόνια συγγραφής, που κυκλοφόρησα 110 τόσα βιβλία, μου ήλθε η ιδέα να κάνω μια τοιχογραφία του δεύτερου μισού του 20ού αιώνα με εξώφυλλα των βιβλίων μου και κείμενα, όπου μέσα από τον πολιτικό να παρεισφρέει και ο λυρικός εαυτός μου διότι ξεκίνησα ως ποιητής, υπάρχουν και τα λεγόμενα ερωτικά βιβλία διότι πιστεύω ότι είμαι ερωτικός συγγραφέας και όχι πολιτικός.

Ως χρονικογράφος πώς θα καθορίζατε τη σημερινή Ελλάδα; Γράφω κάτι, αλλά αν μιλήσω για κάτι που δεν έχει τελειώσει, νιώθω ότι το γουρσουζεύω και επειδή είμαι προληπτικός δεν μπορώ να σου πω. Από τότε που έφυγα από την Ουνέσκο, βρίσκω χρόνο για να γράφω.

Τι σας έδωσαν τα οκτώμισι χρόνια ως πρέσβης της Ελλάδας στην Ουνέσκο; Ήταν μια εμπειρία και πάνω σε αυτό το θέμα κινείται το καινούργιο μου βιβλίο. Γνώρισα έναν κόσμο που δεν ήξερα, με 195 κράτη μέλη.

Μπορεί να βάλει ένα λιθαράκι ένας πρεσβευτής της Ουνέσκο; Μπορεί. Η Ελλάδα έκανε τους διεθνείς δρόμους της ελιάς, όπως υπάρχει ο δρόμος του μεταξιού των Ασιατών, ο δρόμος των σκλάβων που έκαναν οι Αφρικανοί, ενώθηκε όλη η Μεσόγειος για να γίνει ο δρόμος της ελιάς. Θα μου πεις τι πρακτικό αποτέλεσμα έχει; Ένα κράτος που ξέρει να εκμεταλλεύεται αυτά τα πράγματα μπορεί να προχωρήσει. Η Ελλάδα δεν είναι ικανή να εκμεταλλευτεί τέτοιες επιτυχίες. Όταν μου ζήτησε η Κίνα 800 εκατομμύρια ρίζες ελιάς από την Ελλάδα, απάντησα ότι δεν έχουμε και τους παρότρυνα να πάνε στην Ισπανία ή Ιταλία που είναι μεγαλύτεροι ελαιοπαραγωγοί από μας. Ήθελαν μόνο από την Ελλάδα. Έγραψα ένα γράμμα στα Υπουργεία Γεωργίας και Εξωτερικών και τους είπα τα καθέκαστα. Μου απάντησαν ότι θα πρέπει να μου ξέφυγαν μερικά μηδενικά στον αριθμό των δέντρων που τους ζητούσα. Όταν πήγε επίσκεψη ο Καραμανλής στην Κίνα, το μόνο που του ζητούσαν ήταν ελιές. Γύρισε και έδωσε πολλά λεφτά για να αναπτυχθεί η εξαγωγή ελιάς με την Κίνα. Τώρα πού βρίσκεται το θέμα δεν ξέρω.

Σας απογοητεύει η Ελλάδα τού σήμερα; Όχι, διότι έχω μια προοπτική πολύ μεγαλύτερη από αυτούς που είναι απογοητευμένοι με το σήμερα. Πέρασα πολύ πιο δύσκολα χρόνια, έτσι υπάρχει το μέτρο σύγκρισης.

Γιατί αποφασίσατε τη μόνιμη επιστροφή στα πάτρια εδάφη; Διότι υπάρχει ένα παιδί, δεκαέξι χρονών σήμερα, που θέλαμε να μεγαλώσει στην Ελλάδα. Έτσι ήλθε με τη μαμά της στην πέμπτη δημοτικού, έμεινα εγώ λίγα χρόνια ακόμα στο Παρίσι μέχρι που γύρισα μόνιμα.

Πώς είστε ως σύζυγος και πατέρας; Η σύζυγός μου Βάσω Παπαντωνίου είναι υψίφωνος και κατάφερε να πείσει το Ίδρυμα Νιάρχου να κτίσει όπερα στην Αθήνα. Ο δεύτερος στόχος της είναι μια Ακαδημία Λυρικής Τέχνης που θα φέρει το όνομα της Μαρίας Κάλλας, υψηλοτάτου επιπέδου. Εδώ την βοηθώ όσο μπορώ.

Τι πήρε η κόρη από τον πατέρα; Η κόρη αντί μουσική και λογοτεχνία έχει πραγματικό ταλέντο στη ζωγραφική. Βέβαια αυτό μένει να αποδειχτεί, διότι άλλο ταλέντο και άλλο υλοποίηση.

Ο Βασίλης Βασιλικός με τον Κύπριο συγγραφέα Λεύκιο Ζαφειρίου, στην τιμητική εκδήλωση που έγινε στη Λεμεσό.

«Είχα μια τραυματική αλλεργία με την πολιτική»

Γιατί δεν γίνατε πολιτικός, μεγαλώνοντας με έναν πατέρα πολιτικό και γράφοντας πίσω από τα ψηφοδέλτιά του; Είχα πολλές πιέσεις κυρίως μετά τη μεταπολίτευση και το '81 με τον Ανδρέα Παπανδρέου που με έπαιρνε στη Νέα Υόρκη και μου έλεγε να κατέβω στις βουλευτικές στην Καβάλα και εγώ του απαντούσα «δεν θέλω να υποστώ μαζί σου αυτά που πέρασε ο πατέρας μου με το δικό σου πατέρα. Ξέρω πως αν κατέβω στην πολιτική σε δυο μήνες θα με διαγράψεις διότι έχω άλλα μυαλά. Έτσι ας μείνουμε φίλοι μια ζωή». Αυτό που είπατε για τα παιδικά χρόνια ήταν για μένα τραύμα. Η εικόνα της οικογένειας το βράδυ να ακούει από το ραδιόφωνο τα αποτελέσματα και κάθε φορά για 10 ή 20 ψήφους να μην βγαίνει ο πατέρας! Και εγώ από εκδίκηση έπαιρνα τα ψηφοδέλτια και έγραφα από πίσω. Έτσι είχα μια αλλεργία τραυματική με την πολιτική. Πιστεύω όμως ότι η ιστορία γράφεται από τους συγγραφείς, όχι από τους πολιτικούς. Το βιβλίο μου «Κάπα» τελειώνει με αυτή τη φράση «ο συγγραφέας μπορεί να μην έχει την πρώτη γραμμή, αλλά έχει πάντα την τελευταία λέξη».

Μπορεί ο συγγραφέας να επηρεάσει τα γεγονότα; Άμεσα όχι, έμμεσα σίγουρα τα επηρεάζει.

Το ζήσατε με το «Ζ». Ναι, το έζησα και το ζω ακόμα. Μεγάλωσα τρεις γενιές με τα βιβλία μου. Έρχεται ένας συνομήλικός μου με το γιο και τον εγγονό του για να μου μιλήσουν και τότε νιώθω μια ικανοποίηση.

Πού κρύβεται η επιτυχία σας; Το πρώτο μου βιβλίο το κυκλοφόρησα σε ηλικία 18 χρονών, «Η διήγηση του Ιάσονα» και μου έδωσαν το «Βραβείο των δώδεκα» το οποίο πήραν πίσω. Αυτά είναι καταγεγραμμένα στην απόφαση.

Γιατί το πήραν πίσω; Επειδή φοβήθηκαν ότι πίσω από αυτό το άγνωστο όνομα που δεν είχαν ξανακούσει, κρυβόταν ένας ώριμος συγγραφέας με ψευδώνυμο και επειδή είχε προηγηθεί ένα ανάλογο ποιητικό σκάνδαλο, φοβήθηκαν τα μέλη της επιτροπής μην την ξαναπάθουν. Από το ξεκίνημα είχα επιτυχία. Ήταν την εποχή που είχε βγάλει στη Γαλλία το πρώτο της βιβλίο και η Francois Sagnan «Bonjour tristese» και έλεγα αυτή είχε αγοράσει αυτοκίνητο, σπίτι και εγώ που είχα την ίδια με αυτήν απήχηση στην Ελλάδα, δεν κέρδισα τίποτα.

Ένα παιδί της αλάνας και του ποδοσφαίρου, δεν περιμένει κανείς να γίνει συγγραφέας. Εκείνα που με έκαναν συγγραφέα είναι τα παιδικά χρόνια, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και η κατοχή. Οι εικόνες των Βουλγάρων στην Καβάλα, πώς ο Βούλγαρος διοικητής πήρε τον σκύλο του παππού μου για κυνήγι και επειδή ήταν καταπληκτικό σκυλί, του έβγαζε λαγούς και πέρδικες, το πυροβόλησε και το σκυλί άφησε την τελευταία του πνοή έξω από το σπίτι όταν κατέβηκε ο παππούς να του ανοίξει την πόρτα. Δεν έχουν γραφτεί πολλά για τη βουλγάρικη κατοχή. Έγραψα εγώ ένα βιβλίο, «Τα σιλώ» σε ηλικία 16 χρονών και το έβγαλα στα 40 μου, αλλά δεν έχει καταγραφεί αυτή η ιστορία με τους Βούλγαρους φασίστες που μια μέρα ξύπνησαν κομμουνιστές. Στην Καβάλα κινδύνευε ο πατέρας μου επειδή ήταν πολιτικός και επιλέξαμε τους Ναζί ως καλύτερους κατακτητές στη Θεσσαλονίκη. Εκεί έζησα την τραγική τετραετία της κατοχής.

> ***"Μεγάλωσα τρεις γενιές με τα βιβλία μου"***

Ένα εξωστρεφές παιδί πώς ξεκίνησε να γράφει; Το 'ψαξα, αν και δεν έχω κάνει ποτέ ψυχανάλυση.

Μα τα βιβλία σας είναι η καλύτερη ψυχανάλυση. Ναι. Δυο εκδοχές υπάρχουν ως απάντηση στο ερώτημα πώς ξεκίνησα να γράφω. Η μια είναι η εφηβεία όπου συμβαίνει μια μεταμόρφωση, αλλά υιοθέτησα μια πιο επιστημονική ερμηνεία. Είχα πάθει ψωρίαση στα μαλλιά στην Καβάλα μετά τον πόλεμο και πήγα στη διπλανή Δράμα όπου με ακτινοβολήσανε για να σταματήσουν να πέφτουν τα μαλλιά. Με τις ακτινοβολίες νομίζω πως χάλασαν ορισμένα κέντρα του εγκεφάλου μου και από τότε άρχισα να γράφω. (γελά). Μια μητέρα, όταν με άκουσε να διηγούμουν το περιστατικό στο τέλος μου είπε «πού είναι αυτό το κέντρο να πάρω το γιο μου για να γίνει συγγραφέας;» Είναι μια χιουμοριστική αντιμετώπιση διότι είναι μυστήριο το πώς ξεκίνησα να γράφω.

Ο πατέρας σας έγγραφε; Ναι, αλλά έγγραφε κυρίως ο παππούς από την πλευρά του πατέρα που δεν γνώρισα. Ήταν ο ποιητής του χωριού. Έχω εκδώσει το βιβλίο του πατέρα μου «Το ημερολόγιο της μικρασιατικής εκστρατείας», ένα τρομερό ντοκουμέντο. Τώρα που η Καβάλα ξύπνησε και απέκτησε ιστορική συνείδηση με τον καταπληκτικό Δήμαρχο Λευτέρη Αθανασιάδη, ο οποίος δημιούργησε ένα ιστορικό κέντρο, άρχισαν ιστορικοί ερευνητές να βγάζουν τα αρχεία της πόλης που δεν τα ξέραμε. Εκεί βρέθηκαν 27 άρθρα του πατέρα μου στις εφημερίδες της εποχής για τον Μαρξ και τον Λένιν. Μετά την κατοχή πήγε προς τους φιλελευθέρους του Γεωργίου Παπανδρέου. Υπήρχε στην οικογένεια βιβλιοθήκη.

Η μητέρα σας ... τελείωσε την καθολική σχολή καλογραιών στην Τήνο και θα χειροτονείτο καλόγρια. Την ημέρα της χειροτονίας της κάνανε ένα τεστ για να δουν πώς θα αντιδράσει. Πέρασαν μια βελόνα λίγο κάτω από το κρέας της, εκείνη φώναξε και της είπαν ότι δεν έκανε για καλόγρια. Ήταν γαλλομαθής, με το πιάνο και την ποίησή της. Υπήρχε μια στήριξη σε μένα από την οικογένεια. Θυμάμαι στις βεγγέρες που κάνανε και με φώναζαν να τους διαβάσω τα ποιήματά μου. Ήμουν ένας μικρός πρίγκιπας ποιητής. Βέβαια η κόντρα ήλθε στα δεκαοκτώ.

Γιατί; Όταν με ρώτησαν τι ήθελα να σπουδάσω και τους απάντησα ότι ήθελα να γίνω συγγραφέας. Έγινε μεγάλη κόντρα. Ο πατέρας μου ζήτησε να του πω ένα που ζούσε από τα γραπτά του. Απάντησα τον Καζαντζάκη, ο οποίος όμως είχε σπουδάσει νομικά. Επειδή είχα ιδιαίτερη αδυναμία του πατέρα μου που ήταν νομικός, δέχτηκα να σπουδάσω νομικά και όταν τελείωσα, του χάρισα το δίπλωμά μου.